

ՔՈԼՈՍՊԵԱՆ ՑՈՒՑԱՅԱՆ ԴԵՍՆ Ի ԾԻԳԱԿՕ

(Ցես յ'էջ 344)

ԻՍ առաջին թղթակցութեամբս խոստացայ այս մեծ հանդիսին նշանաւոր շէնքերուն եւ ցուցանելեաց վրայ առանձինն զրել, եւ աշխարհի սոյն վիթխարի ձեռնարկն քիչ թէ շատ պատկերացնել մեր ընթերցող հասարակութեան մտաց առջեւ: Բայց յառաջ քան զայդ՝ սա ըսելու եմ թէ տալիք պատկերս իրականին ճշգրիտ նմանութիւնն կամ ստորագրութիւնն ըլլալէ շատ հեռի է: Յաճախ կրկնեալ կարծիք մ'է թէ ոչ ոք կարէ լաւ գաղափար մը կազմել հանդիսիս մեծութեան եւ փառաւորութեան մասին, բայց եթէ անձամբ տեսնելով եւ ուսումնասիրելով զայն:

ՎԱՐՉՍԿԱՆ ՇԷՆՔՆ

Այս շէնքն ճարտարապետական գոհար մ'է, եւ թագուհի կրնայ կոչուիլ հանդիսին այլ բոլոր հակադասապ եւ հոյակերտ շէնքերուն: Ժարտարապետն Ռիչլըտ Հընթ իւր բոլոր հանձարն եւ գեղագիտական կարողութիւններն գեղախօրէն շուրջած է այսպիսի հրաշակերտի մը ծնունդ եւ գոյութիւն տալու: Շէնքն չպարունակեր որ եւ է ցուցանելիք, այլ ինքն ցուցանելիք մ'իսկ է. գեղեցիկ է շէնքն եւ գեղեցիկ եւս կ'ըլլայ ելեքտորական լուսով, եւ արժանի ամենուն անկեղծ սքանչացման: Երեկոյ մը անցուցի անցեալ օրեր յաճախ ներբողեալ լուսավառութեանն եւ հրախաղութեան հանդիսատես ըլլալու: Անկարելի էր խուսել հոգեզմայլութենէ:

Շէնքն կառուցուած է 262 քառակուսի ոտք գեանի մը վրայ: Չորս կողման վրայ մեծադիր դրունք շէնքին տապնափրական հանգամանք մը կու տան եւ ամէն գեղասէր անձ 'ի ներս կը հրապուրեն: Այս դրանց կողմանց վրայ կան քանդակեալ ծեփերով սպիտակ պատկերներ: Ասոնք կը ներկայացնեն բնութեան չորեք հակաբնոյթ տարերք, Հուր, Ջուր, Օդ եւ Հող: Խրաքանդիւր դրան մէկ կողմնն վրայ դրուած է տարբն իւր բնական վիճակին մէջ, իսկ միւս կողմն տարբն ընկճեալ եւ մարդոյ ի ծառայութեան: Շէնքին գմբէթն 250 ոտք բարձր է կեդրոնէն, եւ հիւսնալի երևոյթ մը կ'առնու արհեստական լուսով, թէ եւ ոչ ինչ ընդհատ գեղեցիկ է բնական լուսով եւս: Գմբէթին ներսն կրկին ծածկուած է գեղեցիկ քանդակներով. որոց առ ոտս կան զեղանառ զրուած ականաւոր անձանց անմահ անուաներ եւ մեծ դիպաց թուականներ: Շէնքին չորս անկիւններն ութանկան ոտք խորութեամբ անջատուած են, եւ վարչութեան անդամոց պաշտօնարաններ

ըլալու յատկացուած են : Երկրորդ յարկին մէջ է սրահն ուր նուազա-
խումբն 50 կամ առաւել անձանց մասնակցութեամբ դուրս կը բերէ երա-
ժըշտական հրաշալիքներ ի լուր եւ ի հաճոյս այն խումբն բազմութեան՝ որովք
շէնքերու այս իշխանութիւն շրջապատեալ է միշտ :

Շէնքն արտաքուստ անգերադանցելի գեղեցկութիւն ու շքեղութիւն ունի :
Տանեաց անկիւններն կան երեքական արձաններ, որք կը ներկայացնեն այլ
եւ այլ վերացական գաղափարներ . Ոյժ , Հայրենասիրութիւն , Կրօնասիրու-
թիւն , Ազատասիրութիւն : Այս երկրորդ յարկին տանիքն է , եւ ասոր ան-
միջապէս յարակից է ճեմելիքն որմէ վեր կը բարձրանայ սակեղոյն գմբեթն :
Շէնքին դուռն կը լուսաւորի ճեմեթեաց վրայ 24 մեծաբոց ջահերով , իսկ
գմբեթէն ի կախ կան շառաւղաձեւ ելեքտրական լուսոյ շարքներ որք կը ճա-
ռագայթին գմբեթին գագաթէն :

Այս շէնքին առջեւ , արեւելեան կողման վրայ տեղի կ'ունենայ հանապազ-
օրեայ յուսալառութիւնն եւ հրախաղութիւնք , որք կրկնակի փայլ կուտան
այս շէնքին : Հոս է նաեւ ընակն , ուր կը վիստան վենետկեան Կոնստա-
նտի , ելեքտրաշարժ նաւակներ , եւ ուր են ամէն կարգի նաւակներ առ ի
գրօսանս հասարակութեան : Հոս կ'այցելեն կարճահասակ Եսքիմացիք իրենց
կոշտ այլ արագասոյր նաւակներով : Ընակն զինք շրջապատող շէնքով՝ լուսով
սղողեալ էր համակ՝ երբ երեք նուազախմբեր սկսան այլ եւ այլ երաժշտական
կտորներ տալ մին զկնի միոյ եւ երեկոյեան քաղցրասիւք հողմոյն հետ ան-
սահման բերկրութիւն առթել մեզ : Ելեքտրական շատրուաններ ցնցղացան
դուրս ժայլօքելով որպէս թէ երփներանգ ջրոց հոսանքներ՝ մինչ ելեքտրա-
կան Որոնոդ լոյս (Search-light) պահ ընդ պահ կը թափէր լուսոյ
առատ հոսանք մը , մէկ մը ֆոլոմպիական շատրուանին , մէկ մը Ազատու-
թեան արձանին , մէկ մը ֆոլոմպոսի քառաձի կառքին , եւ մէկ մը երկրա-
գործական եւ այլ շէնքերու վրայ :

ԱՐՁԱՆԱԿՈՐԾՈՒԹԻՒՆՔ .

Ի միջի այլ հարիւրաւորաց հետեւեալք յոյժ նշանաւոր են՝ եւ արժանի
իրենց տէրերուն անուանքն անմահացնելու :

1 . Քոլոմպիական շատրուանն : Ասիկա քանդակագործական հրաշալիք մ'է .
Քանդակագործն Մաք-Մօնիս՝ այս գործն փարիզի Արուեստահանդիսին շա-
րուանին գաղափարով շինած է . միայն թէ յոյժ բարեփոխեալ , որպէս կը
հաւաստեն արուեստադէտ քննադատք : Արձանս կը ներկայացնէ նաւակ մը
որոյ մէջ գահաւորակի մը վրայ մեծափառ նստած է Քոլոմպիա դիցուհւոյ մը
կերպարանով . նաւակն միջնադարեան է՝ որուն լծուած են չորս ծովաձիք ու
բոց ուռնգերէն դուրս կը վիթէ ջուրն : Կան նաեւ չորս կանացի պատկերներ
որք թի կը քաշեն կրկնակի արագութիւն տալու ազատութեան եւ զիսու-
թեան սոյն նաւակի ընթացքին : Չորեք թիաւար կանայք կը ներկայացնեն

գիտութեան եւ արուեստից ոգիներ, եւ ի ծառայութեան են ֆոլոմպիայի որ մարմնացումն է ազատութեան եւ զօրութեան :

2. Հասարակապետութեան արձանն դէմ յանդիման է Քոլումպիա չրցայտին : Սա քաջարի կնոջ մը արձանն է, Վիթխարի մեծութեամբ եւ զոգցես կ'արհամարհէ ամէն բռնութիւն եւ անիրաւութիւն : Մարմինն ամբողջ յատից ցկատար 65 ոտք է, եւ կեցած է 35 ոտք բարձրութեամբ պատուանդանի մը վրայ . յաջ ձեռին ունի երկրագունտ մը որոյ վրայ թառած է երկնաւայաց եւ ազատաշունչ արծուին, նշանակ հասարակապետութեան . իսկ ի ձախ ձեռին ունի իշխանական մական մը՝ որ պսակեալ է ազատութեան սուղաւարտով : Իսկ արձանն կը կրէ յաղթութեան դափնին յիւր ի գլուխ :

3. Ասոր ետեւն է Քոլումպոսի քառաձի կառքն : Հանդիսին դիւցազն իւր վեհ պանծալի մարմնով կանգնած է եւ ի ձեռին ունի փրփրեբախ երիվարաց երասանակներ : Իսկ պատուանդանին վրայ յոտին կանգնած են զոյգ մը ու գիթ ի ձեւ կանանց եւ ուղղութիւն կուտան ձիոց :

Չմոռնամ ըսելու, թէ այս եւ թէ երկրագործական շէնքին արձաններ գաւճեայ չեն, այլ բուռն (plaster), իրենց արժէքներն իրենց մեծ արուեստին եւ խորհրդաւորութեան մէջ է : Իսկ այս դասու մեծ գործեր տեսնելու համար օր մը առանձինն այցելու են գեղարուեստից սրահն : Հոն պիտի տեսնենք զաճեայ և պղնձեայ արձանք՝ լի ամէն կատարելութեամբ եւ պերճութեամբ :

Մը . Չանսի Տըփլի Ամերիկայի հասարակապետականաց մեծ բանախօսն ատենաբանութեան մը մէջ սա բացատրութիւնն գործածած է . « Այս մեծ ցուցահանդիսին համար մակդիրներու եւ ածականներու գերադրականներն՝ հաւգիւ լիււի բացատրեն գիտողին զգացումներն եւ սքանչացումներն » :

Ամերիկայի-Միացեալ նահանգաց նախորդ նախագահն որ մեծ համբաւ ունի իբր գիտնական եւ քաջու ոք, այսօր իւր մէկ ուղերձին մէջ « Քերրնսթր » եւ « Քերազանց » կոչած է հանդէսն * :

ՀԱՅԱՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

Ըստ որում յաջորդ նամակներով ցուցանելաց վրայ պիտի ծանրանամ մեծապէս, այս առթիւ խօսիմ ուշագրաւ հակապատկերի մը վրայ որ ամէն օր պիտելի է : Միտուէջ Փլէզանս (Midway Plaisance) հանդիսին այն մասն է՝ որ յատկացուած է օտար ազգաց քաղաքակիրթ, կէս-քաղաքակիրթ եւ բարբարոս ժողովրդոց տիպար գիւղականերու եւ վաճառանոցներու, յոյժ հետաքրքրական հակապատկեր մը կը ներկայացնէ : Հոս է շիկահեր Ռուսին

* Եւրոպական մեծ անձնաւորութեանց մէջ որ այց տուած են հանդիսիս, նշաւ նաւոր են իշխանուհի Իւլալիս Ինֆանթա Սպանիոյ եւ իւր այլն ու արքանեակն : Վէրակուայի դուքան եւ իւր արքանեակը : Աւալինն Իդապելլայ տոհմէն՝ վերջինն Քոլումպոսի : Այս օրեր ի Շիգակո է նաեւ Ռուսիոյ Զարին հօրեղբորորդին մեծ Գուրա Ալեքսանդր :

Մոսքովական զղեակն, եւ կրակոտ իրլանսարացւոյն խրճիթն: Հոս է եզիպտացւոյն եւ Սիրիացւոյն պազարն, եւ բոկոտն Մահմանհիին վրանն: Հոս մզկիթներու մինարէներէն թուրքն ու պարսիկն յաղօթմա կը հրաւիրուի, եւ հոս Չինացին ու Ճափոնացին իրենց բազմաթիւ աստուածներէն զորս աստ բերած են կը պաշտեն: Հոս կը լսուի նաեւ արեւելեայց միօրինակ եւ անփոփոխ երաժշտութիւնն, եւ Չինացւոյն դժոխալուր խոնտիւնն: Հոս կը տեսնուի ազգաց բարուց եւ զարգացման տարբերութիւններն: Ինչ որ սարսափ կ'ազդէ Եւրոպացւոյն կամ Ամերիկացւոյն՝ իբր երկնային մեղեդի կը հընչէ յունկա Չինացւոյն: Ինչ որ թմբիր կը բերէ արեւմտեայց՝ կարծես ոգի կը ներշնչէ արեւելեայց եւ անոնց ոտքերն ի խաղ կը հանէ:

Կ. Մ. Մանավեան

Շարայարեղի

Ա. Ռ. Ա. Կ

ԿԱՂՆԵԾ ԵՒ ԿԱՂՆԵԱԿ

Պարտիգի մէջ երկնից կը պած՝
Կար կաղնի մի թեւատարած.
Հեռի իւր բունէն՝ բայց ճիւղերուն տակ
Կար այլ մի փոքրիկ և տրկար կաղնեակ:

Իւր խօսքն հազիւ էր աւարտեր,
Յանկարծ բացաւ հողմն իւր թեւեր.
Դէզ դէզ ժողովեց ամպերն ամենուտ,
Փայլակ որոտում փրթթուց ի վերուտ:

Կը ծագրէր գայն կաղնին հը պարտ՝
Զար նախանձով իւր դատապարտ,
Երբ խորհէր՝ թէ նա իրեն պիտ' հասնէր.
Եւ գլխուն տարափ տերև կը թափէր:

Հը պարտ կաղնոյն այն գըլուխ սին
Կը տատանէր վերայ սւսին. (տուկ.
Բարկութեամբ լըցուած՝ կը մռնչէր տաղ,
Փոքրիկն այլ վայրէն կը ժըպտէր գաղտուկ:

«Ա՛յ դու զածած, կը գոչէր նա,
Է՛, սոսկացիր հանգարտ մընա.
Կարող եմ ըզքեզ այս ժամուս խեղդել.
Թէ քեզ կ'ողորմիս, սէգ ընթացդ արգել»:

Կայծակ մ'իջաւ յանկարծ ամպէն,
Ճեղքեց տապեց սէգն արմատէն: —
Մի փըքայք ունայն, գոռոպ իշխեցող:
Թէ ոչ բարկութեամբ երկնից լինիք հող:

Պոռա

